

Den norske Forfatterforening
Postboks 327 Sentrum
0103 Oslo
post@forfatterforeningen.no

Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

27. juni 2013

postmottak@kud.dep.no

Deres ref.: 13/1010-

HØRING AV NOU 2013:4 KULTURUTREDNINGEN 2014

Vi viser til departementets brev av 11. mars 2013 og oversender med dette våre merknader.

Vi foreslår oppfølging av følgende konkrete tiltak i prioritert rekkefølge:

- Det bør gis merverdiavgiftsfritak for e-bøker på lik linje med papirbøker.
- Vi støtter utredningens tilråding om øremerkede statlige overføringer til bibliotekene.
- De statlige arbeidsstipendene, seniorstipendene og stipend til etablerte kunstnere bør årlig justeres i takt med lønnsvekst ellers i samfunnet.
- Størrelsen på statlige arbeidsstipend til kunstnere bør opp på nivå med seniorstipendene og stipend for etablerte kunstnere.
- En egen innkjøpsordning for skolebibliotek bør vurderes for å gi barn og unge god tilgang til oppdaterte og aktuelle boksamlinger i sitt daglige miljø.
- Innkjøpsordningen til bibliotekene bør styrkes.
- Organisasjoner som arbeider med lesestimulerende tiltak for barn og unge bør gis økonomisk forutsigbarhet til å tenke langsiktig.
- Den Kulturelle Skolesekken (DKS) bør få et styrket nasjonalt sekretariat for bedre organisering og likere vilkår for kunstnere som deltar i DKS.

Begrunnelse for forslagene finnes i punktene under.

Generelt:

For Den norske Forfatterforeningen er det rammevilkårene for forfatteren som profesjonell yrkesutøver og som yrkesgruppe som står sentralt, i tillegg til formidling av litteratur og tilgang til litteratur for leserne gjennom både bokhandel og bibliotek. For at leserne skal få et rikt utvalg av bøker, må forfatterens levekår sikres og forbedres.

En viktig del av litteraturstøtten er derfor støtten til råvareleverandøren, forfatteren, i form av stipend som gjør at forfatteren ikke behøver å tape skrivetid ved å utøve et annet yrke i tillegg til å være aktiv forfatter.

De fleste, også forfattere, ønsker å kunne leve av hva de har brukt sin arbeidstid på. Forfatteren får royalti fra salg av bøker. Opphavsretten er fundamentet for at kunstnerne skal få betalt for det de har skapt. Åndsverkloven oppfattes av mange som hinder for gratis tilgang til kunst og informasjon. Samtidig er kunstnerens opphavsrett forutsetningen for å kunne få betaling for det han eller hun har skapt. En slik forventning er rimelig. Det som ikke er rimelig, er at allmennheten skal ha fri tilgang på en persons arbeidsresultat. Derfor må ikke digital utvikling brukes som et argument mot opphavsrett og betaling. Digital utvikling vil utvilsomt gjøre tilgang og formidling enklere og bedre, men vi må samtidig sørge for at de som skaper tjenestenes innhold får et rimelig utkomme ut fra bruken av innholdet.

Vi har merknader til følgende punkter i Kulturutredningen:**Til pkt. 11.7:**Lesing blant barn og ungdom

Forfatterforeningen ser det som viktig å bedre barn og unges tilgang til litteratur og styrke lesestimulerende tiltak. Vellykkede tiltak prøvd ut i Leseåret 2010 og under Leseløftet bør videreføres på permanent basis. Vi vil trekke frem Foreningen !les som gjennom mange år har etablert flere gode lesestimulerende tiltak for barn og unge slik som tXt-aksjonen, Faktafyk og Uprisen i ungdomskolen og rein tekst-aksjonen og Ungdommens kritikerpris i videregående skole. Foreningen !les og andre organisasjoner som jobber med formidling av litteratur til, og lesestimulerende tiltak for barn og unge, må gis mulighet til langsiktig planlegging og videreutvikling av prosjektene gjennom økonomisk støtte som går ut over kortvarig prosjektstøtte.

Skolebibliotek

Skolebibliotekene er et rom i barn og unges daglige miljø der de kan søke kunnskap og møte litteraturen. Vi viser til Norske Barne- og Ungdomsbokforfatteres beskrivelse av situasjonen for skolebibliotekene. Forfatterforeningen mener det bør utredes om det skal opprettes en egen innkjøpsordning for skolebibliotek for å gi barn og ungdom god tilgang til aktuelle og oppdaterte boksamlinger. *Program for skolebibliotekene* bør videreføres også etter 2013.

Innkjøpsordningene

Innkjøpsordningen har vært en av de viktigste pilarene i det norske litterære systemet fra 1965, både med tanke på utgivelse av og tilgang til en mangfoldig litteratur. For svært mange forfattere er den økonomiske sikkerheten forskudd for innkjøpte bøker gir, avgjørende for å kunne virke som forfatter og skape nye bøker. Innkjøpsordningene gjør at forlag i større grad kan satse på utgivelser med usikker inntjening. De kan minske risikoen ved et stort utgivelsesmangfold og satse på langsiktig bygging av mange ulike forfatterskap. Den sikkerhet og forutsigbarhet innkjøpsordningen gir forlagene, gjør at forfatterne møter redaksjoner som er åpne for nye stemmer og nyskapende litteratur i alle sjangere på begge målformer, uavhengig av bokens salgspotensial. Ordningene sikrer i tillegg bibliotekene og leserne oppdaterte og gode boksamlinger uavhengig av hvert enkelt biblioteks innkjøpsbudsjetter.

Innkjøpsordningene har de siste årene vært underfinansiert og er ikke justert etter kostnadsutviklingen. Det er innført såkalt avkortning som betyr at betaling til forlagene reduseres med 20-25 %. Dette øker forlagenes risiko ved enkelte utgivelser og Forfatterforeningen frykter at det på sikt, og særlig om avkortningen øker, vil gå ut over utgivelsesmangfoldet. Vi mener ordningene må styrkes og at budsjetter for dagens ordninger justeres etter kostnadsutviklingen.

Fastpris og boklov

Vi støtter utvalget i at fastprissystemet bør videreføres, nå gjennom den vedtatte bokloven som vi mener bør tre i kraft så raskt som mulig. Vi viser til vår høringsuttalelse til lovproposisjonen sendt departementet tidligere i år.

Til pkt. 11.7.5:

Merverdiavgift

Den norske Forfatterforening støtter utvalgets syn på at merverdiavgift på e-bøker må oppheves. Argumentene for det kulturbegrunnede momsfritaket for bøker veier like tungt for e-bøker som for trykkede bøker, og det er problematisk at et språkpolitisk virkemiddel gradvis svekkes samtidig som presset mot norsk språk er sterkere enn på lenge. Om en ser for seg at e-boksalget etter hvert vokser og tar over store deler av omsetningen fra papirbøkene, vil måloppnåelsen for momsfritaket gradvis svekkes, selv om begrunnelsen står like sterkt som kulturpolitisk virkemiddel. Fjernes merverdiavgiften på e-bøker, vil utsalgsprisen kunne senkes tilsvarende. Forfatteren vil likevel ha sin royalty i behold, ettersom momsen holdes utenfor beregningsgrunnlaget for royalty.

Til pkt. 11.16.1:

Den kulturelle skolesekken

Forfatterforeningen støtter utvalgets tilråding om en styrking av et nasjonalt sekretariat for Den kulturelle skolesekken (DKS) som vil kunne bidra til likere betingelser og regler for DKS-produksjoner i hele landet, samt bedre organisering og samordning på tvers av fylkesgrenser. Vi viser til og støtter Norsk Forfattersentrums hørings svar på dette punktet.

Til pkt. 13.4:

Kunstnerstipender

Forfatterforeningen er uenig i utvalgets forslag om å redusere antall arbeidsstipender for heller å øke størrelsen på dem. For at det også i fremtiden skal skrives og utgis en mangfoldig litteratur, må et betydelig antall forfattere gis økonomisk frihet til å bygge sine forfatterskap over tid. Å redusere antall stipender bidrar ikke til dette, det vil ha motsatt effekt.

Forfatterforeningen er enig i at størrelsen på dagens arbeidsstipend er for lav. Som vi tidligere har påpekt ligger gjennomsnittlig årlig økning under lønnsveksten ellers i Norge. Statens kunstnerstipend bør ha en årlig justering som gjør at forfattere ikke sakker enda mer akterut målt mot lønnsnivået ellers i samfunnet. Arbeidsstipendenes størrelse bør være på nivå med de nye stipendordningene som trer i kraft fra 2014.

Vi deler ikke utvalgets syn på at dagens stipender «smøres tynt utover». Det er ikke et mål for Forfatterforeningen at alle som vil skal kunne motta stipend. Det er da også langt fra slik det er i dag. Stipendkomiteen for skjønnlitterære forfattere gjør hvert år beinharde prioriteringer mellom forfattere som skriver bøker av høy kvalitet. Selv om vi mener størrelsen på arbeidsstipend burde vært større, er stipendene også på dagens nivå av avgjørende betydning for å bygge et stort antall forfatterskap.

Stipendkomiteer

Forfatterforeningen støtter utvalgets syn på at dagens ordning for oppnevning av komited medlemmer til stipendkomiteene fungerer godt, og at ordningen bør videreføres. Vi uttaler oss her bare ut fra hvordan det fungerer for komiteen for skjønnlitteratur. Eventuelle endringer av stipendkomiteer bør skje i samråd med det enkelte kunstfelt da det kan være ulike behov innenfor ulike felt. Fagfellevurdering av søknader er med på å sette kvalitetskriterier først ved tildeling av stipend, og ikke en mer søknadsbasert vurdering som ville blitt resultatet ved en eventuell sammenslåing eller reduksjon av komiteer.

Garantiinntek og nye stipender

En positiv utvikling de siste årene er overgangen fra garantiinntekt for kunstnere (GI) til seniorstipender og stipender for etablerte kunstnere. Forfatterforeningen mener at de som i dag har garantiinntekt bør få mulighet til å søke om overgang til de nye stipendordningene.

Til pkt. 13.6:

Regionale kunstnerstipender

Den refererte undersøkelsen fra Perduco viser at kultursponsing primært går til det frivillige og lokale kulturliv og at det handler om bedriftens lokale forankring og legitimitet. Den norske Forfatterforening mener at både næringsvirksomheter og stiftelser må belønnes for å støtte kultur. Vi ser også at støtten ofte er kortvarig og prosjektbasert. Forfattere trenger støtte over en lengre periode, da forfatterskap utvikles over tid. Vi mener at alle fylkeskommunene

og aller helst også kommunene burde ha årlige arbeidsstipend til en skapende kunstner. Slike regionale stipender kan gjerne knyttet til lokal tilhørighet. Dette bør være stipend av en størrelse og varighet som innebærer at kunstneren får frikjøpt tid til å arbeide kunstnerisk. Det finnes allerede erfaring med stipendordninger i en del kommuner og fylker, som kan brukes som modell for etablering av nye tilsvarende stipender i andre deler av landet.

Til pkt. 14.4:

Kunnskapsbasert resultatvurdering

Forfatterforeningen ser klart et behov for mer og bedre forskning innen kunst- og kulturfeltet. Men vi mener at det ikke bare er institusjonene og deres måloppnåelse som bør vurderes. Vi savner bedre forskningskompetanse for vårt felt. Den store levekårsundersøkelsen fra 2008 hadde etter vårt syn flere svakheter, som skyldes like spørsmål stilt til helt ulike kunstnergrupper som arbeider under høyst ulike forhold.

Til pkt. 15.5.1:

Bibliotek

Forfatterforeningen deler utvalgets bekymring for folkebibliotekene. Vi støtter utvalgets tilråding om øremerket statlig støtte til bibliotekene.

Det finnes i dag noen midler som biblioteker kan søke til formidlingsprosjekter. Dette er imidlertid i stor grad prosjektstøtte. Bibliotekene har behov for mer forutsigbare økonomiske rammer for å drive aktiv litteratur- og kunnskapsformidling med en lengre horisont enn kortvarige prosjektperioder. Mindre biblioteker har ofte små ressurser til å drive formidling. Det bør vurderes et utvidet nasjonalt organisert tilbud av formidlings- og informasjonstjenester for bibliotek utover det som finnes i dag, f.eks. lagt til Nasjonalbiblioteket. Den norske Forfatterforening stiller gjerne for å utdype dette, blant annet med utgangspunkt i prosjekter vi tidligere har gjennomført i samarbeid med Norsk Bibliotekforening.

Annet:

Kunstkritikk

Utvalget ønsker å fremme ytringskultur, kulturelt innhold og kunstnerisk kvalitet. Utvalget sier på side 60 at «begrepet kvalitet må stå sentralt i kulturpolitikken og at kvalitetsvurderinger av kunst og kultur bør få en viktigere plass i kulturpolitikken enn de har hatt til nå.»

Forfatterforeningen mener kritikerne har en sentral rolle i dette, og ikke minst i det å kunne fremme debatt rundt kunstens innhold, uttrykk og kvalitet. Vi støtter derfor Norsk Kritikerlag når de i sin høringsuttalelse skriver: «I en fremtidig kulturpolitikk som handler om kultur som ytring og kunstarenaer som områder for samtale, diskusjon og debatt, bør kritikken ha en selvfølgelig og styrket posisjon.»

Vennlig hilsen
Den norske Forfatterforening

Sigmund Løvåsen
(sign.)